

# De belegering van Kampen in 1578



KV5G - Ichthus College Kampen

24 april 2024



# Inhoudsopgave

Inleiding.....	4
Theoretisch kader.....	6
- Wat was de aanleiding voor de belegering van Kampen door Rennenberg in 1578? .....	6
- Hoe verliep de belegering van Kampen door Rennenberg in 1578? .....	8
- Welke gebeurtenissen speelden af na de belegering van Kampen door Rennenberg in 1578 in en in de buurt van Kampen? .....	10
Conclusie .....	13
De belegering begon met een verassingsaanval. Rennenberg wilde namelijk de bevolking ontzien. Er was een plan om de bevolking te verleiden, maar de verassingsaanval werd ontdekt. Doordat Rennenberg zijn onderbevelhebber Hegeman toch sterker was werden de Hoogduitse soldaten terug de stad in gedreven. Omdat de verassingsaanval mislukte, werd het een beleg dat op 30 mei 1578 begon. Een dag later kwam Rennenberg met extra troepen en liet hij een schans maken. Hij ging ook naar Brunnepe, waar hij werd aangevallen door Hoogduitsers. Na veel slachtoffers trokken de Hoogduitsers zich terug.....	13
Er ontstond een gebrek aan troepen, waardoor er een beroep op Zwolle werd gedaan. Toen Rennenberg versterking kreeg vanuit Holland groeide het totale aantal krijgslieden. Door de nieuwe troepen werd het beleg aangescherpt. ....	13
Op 17 juli besloot de stad over te gaan op onderhandelingen met Rennenberg, nadat Thomas Both de Kalverhekenpoort wist te vernietigen. Het duurde nog enkele dagen voordat de Hoogduitse troepen hiervan afwisten. De definitieve overgave gebeurde daarom drie dagen later. De Hoogduitse troepen kregen door de onderhandeling een vrije aftocht. Kampen erkende Rennenberg als stadhouder en ondertekende de Unie van Brussel. ....	13
Uit dit kwalitatieve onderzoek is dus gebleken dat Kampen rond voor 1578 onder invloed was van Spanje, maar in 1578 door Staatse troepen onder leiding van Rennenberg veroverd werd. Deze strijd duurde van 30 mei tot 20 juli 1578. Na de strijd werd onder andere Deventer veroverd en begon de ontwikkeling van de reformatie in Kampen. ....	14
Discussie.....	15
Bronnenlijst: .....	16

## Inleiding

*In de geschiedenis hebben vele belegeringen plaatsgevonden. Al in de tijd van de Grieken en ook daarvoor vonden belegeringen op verschillende schaalniveaus plaats. In Nederland hebben ook belegeringen plaats gevonden. Plaatsen zoals Alkmaar, Leiden, 's Hertogen Bosch en Maastricht hebben allemaal met een belegering te maken gehad. Ook Kampen heeft een belegering meegemaakt.*

Dingen die in het verleden gebeurd zijn hebben nog steeds invloed op het dagelijks leven. Daarom is het belangrijk dat er onderzoek gedaan wordt naar de geschiedenis. Wij hebben daarom een geschiedenisonderzoek geschreven. Dit hebben wij onder andere gedaan aan de hand van bronnen uit het Stadsarchief van Kampen. In het Stadsarchief van Kampen gingen wij ons oriënteren en al snel kwamen wij aan bij de 16e eeuw. De 16e eeuw leek ons een interessante eeuw om een onderzoek over te doen. We gingen in eerste instantie kijken naar de reformatie en we kwamen op het onderzoek 'de reformatie te Kampen' van Frank van der Pol. We gingen het onderzoek uitspitten, en kwamen uiteindelijk de naam Rennenberg vaak tegen. Dit wekte onze interesse en we gingen meer dingen opzoeken over Rennenberg. Hierdoor kwamen we bij het idee om het onderzoek te doen over het beleg van Kampen door Rennenberg. We kozen voor Kampen, omdat we bronnen haalden uit het archief van Kampen. Daarnaast is het interessant om dingen te leren over het beleg van Kampen, omdat we hier allemaal naar school gaan. Zelf wisten wij hier eigenlijk vrij weinig over. Vandaar dat dit onderzoek erg relevant voor ons is, we hebben hiermee dingen geleerd over de geschiedenis van Kampen die we nog niet wisten. Ook voor anderen kan dit onderzoek relevant zijn, omdat op een afgebakende en heldere manier wordt verteld hoe het beleg van Kampen in 1578 verliep en wat de gevolgen daarvan waren. Hierdoor kan men leren over wat er in het verleden van Kampen is gebeurd, zonder er zelf heel veel onderzoek naar te moeten doen.

Om te kijken naar het proces van de belegering van Kampen is de volgende hoofdvraag ontstaan: 'Hoe verliep het proces van de belegering van Kampen door Rennenberg in 1578?' Om deze vraag te beantwoorden, worden er eerst de volgende drie deelvragen beantwoord:

- ~ 'Wat was de aanleiding voor de belegering van Kampen door Rennenberg in 1578?'
- ~ 'Hoe verliep de belegering van Kampen door Rennenberg in 1578?'
- ~ 'Welke gebeurtenissen speelden af na de belegering van Kampen door Rennenberg in 1578 in en in de buurt van Kampen?'

De deelvragen worden beantwoord met verschillende bronnen. Er wordt gebruikgemaakt van de Kamper almanak, online bronnen, maar ook van bronnen uit het stadsarchief van Kampen. De bronnen die zijn gebruikt uit het stadsarchief zijn:

- ~ Verzameling van stukken, die betrekking hebben tot Overijsselsch Regt en Geschiedenis.
- ~ Paulus Utenwael en zijn 'koepere[n] plaete van die contrafeytinge der stad Campen' uit 1598.
- ~ Twee-steden-overleg van 1 augustus van het Stadsbestuur Kampen uit 1578

Voor de bronnen uit het stadsarchief is het stadsarchief vier keer bezocht. Eerst is hier gezocht naar een onderwerp voor het historisch onderzoek. Toen het onderwerp duidelijk was kon er gekeken worden naar relevante bronnen. Dit konden verschillende bronnen zijn: teksten, afbeeldingen of krantenartikelen. Voor dit onderzoek waren er alleen relevante teksten en afbeeldingen. Er waren wel krantenartikelen over dit onderwerp, maar die waren niet relevant. Met deze bronnen uit het archief, wetenschappelijke onderzoeken en internetbronnen konden deelvragen beantwoord worden. Hiermee werd een duidelijk beeld gevormd van de aanleiding van het beleg, het verloop van het beleg en de gebeurtenissen na het beleg. Hiermee wordt het mogelijk om het proces van de belegering van Kampen door

Rennenberg in 1578 te beschrijven. Met de beschrijving van deze drie delen wordt de hoofdvraag beantwoord.

## Theoretisch kader

- Wat was de aanleiding voor de belegering van Kampen door Rennenberg in 1578?

De Nederlanden waren in 1578 in de handen van Spanje, Kampen dus ook. Het ging erg slecht met de economische activiteiten van de stad, zo lag de zeehandel sinds 1572 stil door de tachtigjarige oorlog. Door de oorlog waren stadsboeren een groot deel van hun veestapel kwijtgeraakt. Daarnaast werd de stadskas steeds kleiner door de aanwezigheid van de Spaanse soldaten. Kampen had in die tijd veel leegstaande huizen, burgers waren namelijk de stad uit gevlucht. Delen van het garnizoen<sup>1</sup> werden in die leegstaande huizen ondergebracht, het andere deel van het garnizoen moest bij de Kampenaren inwonen. Het garnizoen eiste veel diensten en producten van Kampen, terwijl Kampen die zelf ook nodig had. Hierdoor daalden de inkomsten van de burgers en ontstond er veel spanning tussen de kampenaren en het garnizoen. Kampen werd leeg getrokken (Kolman, 1994).

Er zijn meerdere aanleidingen te koppelen aan de belegering van Kampen door George Lailing, ook wel Rennenberg. Allereerst was er een zogeheten Spaanse Furie<sup>2</sup>. Deze Spaanse Furie had ervoor gezorgd dat er op 8 november 1576 een vredesverdrag bij Gent werd gesloten, de Pacificatie.

Daarnaast hadden Spaanse soldaten jarenlang geen salaris ontvangen. Na de dood van landvoogd Requesens op 5 april 1576 kwamen hierdoor de soldaten in opstand; een kenmerkend dieptepunt hiervan was dus de plundering van Antwerpen. Vele steden in de Nederlanden raakten hun Spaanse troepen kwijt. Toevallig was Kampen net een van de weinige steden voor wie dit niet gold.

Kampen stond onder bevel van de Duitse Nicolaus Polweiler, zijn soldaten kwamen niet in opstand. Hij was ingehuurd door Don Juan, een Spaanse legerleider en landvoogd van de Nederlanden. Het garnizoen van Polweiler nam de Spaanse zijde en hij zorgde ervoor dat de situatie zo goed mogelijk in bedwang gehouden bleef. Uiteindelijk bleek dit compleet uit eigen belang te zijn. Het plan van de soldaten was om Kampen en Deventer compleet uit te buiten. In Deventer was dat ook het geval, aangezien daar ook de troepen van Polweiler waren (Mierlo, 2003).

De situatie die was gecreëerd door de Spaanse Furie was dus erg ellendig voor de bevolking van de Nederlanden. Overijssel stuurde veel verzoeken naar Brussel om de garnizoenen, in Kampen én Deventer, terug te laten trekken. Brussel deed niks met die verzoeken tot op 24 juli 1577 Don Juan, de Belgische plaats Namen innam. Dat ging tegen de Pacificatie van Gent in, waardoor Polweiler boos werd. Hij verklaarde onmiddellijk de strijd aan Don Juan.

De bezetters, waaronder het garnizoen van Polweiler in Kampen, stelden alleen maar hogere eisen aan de bevolking. Op een zeker moment was het stadsbestuur het niet eens met de eis van een verhoging op de wekelijkse uitbetaling. Toen ging het garnizoen van de Spanjaarden druk zetten. Voorbeelden hiervan zijn: Kloosters in Brunnepe die van hun vee werden beroofd; kanonnen die voor het stadhuis werden opgesteld en de burgerij die werd ontwapend (Kolman, 1970).

Rennenberg leek de oplossing voor dit grote probleem; hij zorgde ervoor dat de Duitsers in de Nederlanden werden verdreven. Eerst had hij meerdere verzoeken naar het Duitse Rijk gestuurd met de vraag of de Duitsers voor de afgang van Polweiler konden zorgen, maar dit had geen resultaat. Rennenberg besloot daarom met geweld aan de gang te gaan, met Kampen als een van de eerste steden als doelwit.

Door de afpersing die nog steeds bezig was, dreigde Kampen 'failliet' te gaan in mei 1578. Dit was een dieptepunt, aangezien zelfs de rijksten van de stad geen lening meer konden krijgen. Het stadsbestuur moest uit nood het stadszilver omsmelten en er 'noodgeld' van laten slaan (Kolman, 1970). Het was niet de eerste keer dat Kampen uitweek naar een noodmunt. Aan het eind van de 15<sup>e</sup> eeuw waren er ook noodmunten, namelijk tijdens de natte zomer van 1480 en de daaropvolgende strenge winter in 1481. Kampen heeft dus meerdere malen crisissen ervaren (Lange, 1860).

1. *Garnizoen*: De bezettende macht van stad of vesting en alle personen die daarbij horen (Wiktionary, 2019).
2. *Spaanse Furie*: De plundering van Antwerpen door het Spaanse leger (Meijer, z.d.).

## - Hoe verliep de belegering van Kampen door Rennenberg in 1578?

De belegering van Kampen begon in mei 1578 met een verrassingsaanval. Rennenberg wilde de bevolking van Kampen namelijk zoveel mogelijk ontzien. De voorbereiding van de verrassingsaanval lag bij de onderbevelhebber Wolter Hegeman, 'in die tijden een vermaert ende cloeck krijchsman'. (Baudart, 1914).

Rennenberg wilde enkele soldaten als kooplieden en handwerkslieden verkleed de stad binnen smokkelen. De verklede soldaten zouden dan de volgende morgen de wacht bij de Venepoort overmeesteren om vervolgens de verborgen troepen van Hegeman in de stad te laten.

Echter werd Hegeman onderweg naar Kampen herkend en werd Kampen gewaarschuwd. Toen Hegeman 's nachts aankwam werd hij opgewacht door Hoogduitse soldaten, de soldaten van Polweiler, maar Hegeman was sterker met zijn leger dan de Hoogduitse soldaten. Aan de zijde van Hegeman viel maar één slachtoffer en de Hoogduitse soldaten werden terug de stad in gedreven (Mierlo, 2003).

Omdat de verrassingsaanval mislukte, was er geen andere keuze dan een beleg van Kampen, dat op 30 mei 1578 begon. Een dag later kwam Rennenberg zelf met een vendel<sup>1</sup> uit Genemuiden en zelfs met boeren uit Mastenbroek. Hij liet ze een schans maken. De boeren hadden al eerder een schans aangelegd om zich te beschermen.

Rennenberg vestigde zich in het Kartuizerklooster te Oosterholt, ondertussen werd het vendel uit Genemuiden voor de IJsselbrug gelegerd.

Buiten de Venepoort had Hegeman inmiddels een schans<sup>2</sup> gemaakt. Deze schansen zijn op veel prenten en schilderijen van belegeringen in de zestiende en zeventiende eeuw te zien.

Hegeman liet zijn vendel achter en trok achter de stad langs naar Brunnepe. Onderweg werd hij aangevallen door de Hoogduitse. Nadat aan beide kanten veel slachtoffers vielen trokken de Hoogduitse zich terug, waarbij ze huizen in de Hagen en net buiten de Hagen in brand staken. Hegeman legde als reactie tussen het verwoeste Hagen en de stad een schans. Ondertussen werden de groepen gelegerd in het Augustinessenklooster te Brunnepe.

Er ontstond een nare situatie. Er was een gebrek aan troepen en de troepen die er waren, waren onervaren of beschikten niet over de benodigde middelen. Daarom deed Rennenberg een beroep op Zwolle, die middelen stuurde. Ook kon Rennenberg zijn troepen niet betalen. Inundatie<sup>3</sup> was geen optie, omdat er extreme droogte was (Buisman, 2000).

Ondanks de bezetting konden de inwoners van Kampen nog wel naar hun vee buiten de poorten. Ze kregen dan dekking van soldaten.

Dit veranderde toen Rennenberg vanaf 13 juni versterking kreeg vanuit Holland. Er werden zes à zeven vendels naar Kampen gestuurd. Hierdoor groeide het totale aantal krijgslieden tot boven de duizend (Mierlo, 2003).

Samen met de Hollandse troepen kwam de krijgsoverste Dirk Sonoy. Hij was een zeer ervaren luitenant-gouverneur van Holland. Het dagelijkse belegeringswerk kwam vooral in zijn handen te liggen. Door de nieuwe troepen werd het beleg aangescherpt. Voor de IJsselbrug werd een schans aangelegd. Aan de landzijde werd de Molenberg veroverd en eveneens verstrekt. Onder leiding van Sonoy werd bij de Hagenpoort munitie aangebracht, om deze op te kunnen blazen.

Ondertussen zette Rennenberg zijn onderhandelingen voort om zijn troepenmacht verder te kunnen vergroten (Mierlo, 2003).



In Zutphen vond op 3 juli een overleg plaats over de kosten van het onderhouden van de troepen. De gemaakte afspraken maakte Rennenberg daadkrachtiger. Vanuit Utrecht werd zwaar geschut aangevoerd. Onder leiding van Thomas Both werden zes kanonnen opgesteld om de stad te beschieten. De stad ondernam nog wel pogingen om het muurdeel vanuit de binnenkant te versterken, maar zonder resultaat (Mierlo, 2003).

In de stedelijke rekening van 1578 is op 6 juli een betaling aan Jan Laurensz Hoofdman gedaan. Een week later ontving hij opnieuw een betaling. In totaal worden er ruim 350 manden in de rekeningen verantwoord (Gemeentearchief Kampen, z.d.).

Nadat Thomas Both de muur tussen de Wiltvang en de Kalverhekenpoort wist te vernietigen, besloot het stadsbestuur op 17 juli over te gaan op onderhandelingen met Rennenberg. Het duurde nog wel enkele dagen voordat de Duitse troepen, door gebrek aan proviand, met de capitulatie toestemden. De definitieve overgave gebeurde daarom drie dagen later.

De onderhandeling leidde tot een vrije aftocht van de Hoogduitse troepen. Ze werden begeleid tot over de grens, zodat ze zich niet in een ander gebied zouden legeren. Kampen erkende Rennenberg als stadhouder en tekende de Unie van Brussel (Mierlo, 2003).

Na de belegering van Kampen focuste Rennenberg zich op Deventer, ondertussen pakte Kampen de draad weer op. Dit begon met het herstel van de verwoeste stadsmuur. Voor werk van mensen werden betalingen gedaan. Ook hoofdman Jan Laurensz kreeg vergoedingen voor zijn werk, nog tot oktober verrichtte hij werkzaamheden. Door de ervaring met Rennenberg beseftte het stadsbestuur dat verbetering en modernisering niet meer uit de weg kon blijven. Er werden mensen uitgenodigd om Kampen te versterken. Er werden in de decennia daarop voor alle stadspoorten en toegangswegen bolwerken aangelegd (Mierlo, z.d.).



In figuur één is de belegering van Kampen te zien aan de Hagenkade door George van Lalaing, beter bekend als de graaf van Rennenberg. Onder de afbeelding staat een Duits gedicht over de inname van de stad.

Figuur 1 - Belegering van Kampen.

1. *Vendel*: deel van het leger (Encyclo, z.d.)

2. *Schans*: een verschansing achter grote met aarde gevulde ronde tenen manden (Mierlo, 2003).
  3. *Inundatie*: het gecontroleerd laten overstromen van een plaats (Visser, 2020).
- Welke gebeurtenissen speelden af na de belegering van Kampen door Rennenberg in 1578 in en in de buurt van Kampen?

Na de belegering van de stad Kampen door Rennenberg speelden er gebeurtenissen af in zowel Kampen als in de buurt van Kampen. Voornamelijk in de stad Deventer speelden er gebeurtenissen af die vergelijkbaar waren met Kampen (Revius, 1995). Deze gebeurtenissen waren het gevolg van de belegering van Rennenberg. Voor de belegering van Rennenberg waren er troepen van Polweiler in de stad Kampen die daar waren door de landvoogd Don Juan van Oostenrijk, om Kampen te beschermen tegen aanvallen van Staatse troepen<sup>1</sup> (Ros, 1964). George van Lalaing (Rennenberg) viel Kampen aan met schepen via de IJssel, waarna Kampen zich overgaf op 20 juli 1578 (Van Cappelleveen, 2023).

Na de inval van Rennenberg worden de troepen van Polweiler verdreven uit Kampen. Hierna sluit de stad Kampen zich aan bij de opstand. Vanaf toen vond er een verschuiving plaats. Wanneer mensen meewerkten met de vijand: de Spaanse troepen, werden ze zelf ook beschouwd als vijand. Ook vond er een strijd plaats voor vrijheid: de vrijheid moest worden beschermd tegen de Spanjaarden. Dat was ook de grootste prioriteit van het stadsbestuur. Het stadsbestuur legde veel minder prioriteit op godsdienstvrijheid. Gereformeerden dachten hier anders over. In de tijd van Polweiler waren de gereformeerden meer op de achtergrond gekomen, maar doordat er steeds meer afgunst kwam tegenover de Spanjaarden, kwamen er steeds meer mensen die tegen de Spaanse Rooms-Katholieke kerk waren. Dit in combinatie met de komst van Rennenberg, zorgde ervoor dat gereformeerden meer politieke invloed konden hebben op de stad Kampen, ook al waren ze in de minderheid (Van der Pol, 1990).

Wanneer er beter wordt gekeken naar de invloed die de inval van Rennenberg had op de reformatie wordt het duidelijk hoe gereformeerden de mogelijkheid kregen politieke invloed te hebben. Daarvoor moet eerst verder terug in de tijd worden gekeken. Voor de inval van Rennenberg was in 1576 de Pacificatie van Gent ondertekend. Dit was een verdrag dat werd getekend door de Staten-Generaal<sup>2</sup>, met als oorzaak de anti-Spaanse gesteldheid op dat moment. Onder andere de Spaanse Furie leidde daartoe. De belangrijkste dingen die in het verdrag staan zijn dat de Nederlandse gewesten gezamenlijk Spaanse troepen verjagen, de anti-protestantse wetgevingen (plakkaten) werden opgeschort en daarnaast werd tegen rooms-katholieken niet opgetreden. De Prins van Oranje is volgens de Pacificatie van Gent de admiraal en stadhouder (Nationaalarchief, z.d.).

Doordat Rennenberg in 1578 Kampen binnengevallen was, ging de Pacificatie van Gent in, omdat de Spaanse troepen verjaagd waren. In de Pacificatie van Gent stond echter ook dat het rooms-katholicisme de erkende godsdienst zal blijven. Dit zorgde voor complicaties in Kampen, omdat er protestanten (gereformeerden) waren die het hier niet mee eens waren. De gereformeerden waren steeds meer teruggekomen naar Kampen, omdat door de Pacificatie van Gent de anti-protestantse wetgevingen werden opgeschort. (Van der Pol, 1990). Doordat er meer gereformeerden waren, was het bestuur van Kampen bang voor een beeldenstorm in Kampen, waardoor ze een overleg hadden op 1 augustus met het stadsbestuur van Zwolle. Hieruit kwam een verbod op kerkplunderingen (Stadsbestuur

Kampen, 1578). Er breekt een periode aan waarin gereformeerden steeds meer voor hun rechten pleitten. Ze wilden bijvoorbeeld zelf ook bij elkaar kunnen komen in een gebouw. Ook vind er een beeldenstorm plaats, ook al mocht dat niet. Uiteindelijk wordt op 28 juni 1579 in Kampen de religievrede aangekondigd. Hiermee zijn gereformeerden en rooms-katholieken volledig aan elkaar gelijkgesteld (Elte, 1952).

Naast gebeurtenissen die gebeurden in Kampen zelf na de belegering in de stad, waren er ook gebeurtenissen in de omgeving van Kampen waar Kampen een rol in speelde, of die gerelateerd waren aan Kampen. Na de belegering van Kampen vond de belegering van Deventer plaats. Deze belegering duurde alleen veel langer, het duurde drie maanden voordat Deventer veroverd was door Rennenberg. Deventer kreeg toen net als Kampen een garnizoen van Staatse troepen in plaats van een garnizoen van de troepen van Polweiler (Revius, 1995).

In Zwolle wilden de burgers het garnizoen van de Staten niet accepteren, waardoor er verzet ontstond. De partij in Zwolle die voor de koning van Spanje was, riep in 1579 boeren op die volgelingen waren van het Rooms Katholieke bijgeloof. De partij liet Maarten Schenck van Nydeggen oproepen om naar Zwolle toe te gaan, hij was een krijgsman in Spaanse dienst. Protestanten zorgden er echter onder leiding van Olgerus en andere aanvoerders dat de wapens van de tegenstanders (de partij, de boeren) afgenomen werden. Kampen had hier (evenals Deventer) een kleine rol in, Kampen stuurde namelijk troepen om te helpen om de opstand tegen te gaan (Revius, 1995).

1. *Staatse troepen*: troepen van het Staatse leger van de Verenigde Provinciën, later de Republiek der Verenigde Zeven Nederlanden. Het Staatse leger bestond van 1576 tot 1795. Het was een leger dat bestond uit Nederlanders en huurlingen (Swart, 2006).
2. *Staten-Generaal*: 'In de Staten-Generaal zaten vertegenwoordigers van zeventien provincies die tegenwoordig deel uitmaken van Nederland, België, Luxemburg en Noord-Frankrijk. De Staten-Generaal vergaderden niet permanent. Ook hadden ze in die jaren geen vaste vergaderplaats. Ze kwamen allen bijeen als de vorst hen opriep.' (Staten-Generaal, z.d.)

## Conclusie

In dit onderzoek is er onderzoek gedaan naar de hoofdvraag: 'Hoe verliep het proces van de belegering van Kampen door Rennenberg in 1578?'. Om deze hoofdvraag te beantwoorden zijn er drie deelvragen gemaakt en beantwoord aan de hand van archiefstukken en bronnen. Deze deelvragen omschrijven samen het proces van de belegering door Rennenberg in Kampen in 1578. De deelvragen waren:

- 'Wat was de aanleiding voor de belegering van Kampen door Rennenberg in 1578?'
- 'Hoe verliep de belegering van Kampen door Rennenberg in 1578?'
- 'Welke gebeurtenissen speelden af na de belegering van Kampen door Rennenberg in 1578 in en in de buurt van Kampen?'

De aanleiding van de belegering had vooral te maken met de oplopende spanning in de Kampen. Door de tachtigjarige oorlog werd Kampen langzaam leeg getrokken; het Spaanse garnizoen leefde in de huizen van de Kampenaren, boeren raakten hun veestapel kwijt en burgers moesten hun inkomsten afstaan. Dit was de Spaanse Furie; Spaanse soldaten begonnen te rellen aangezien ze een poos geen salaris meer hadden ontvangen. Overijssel stuurde meerdere verzoeken naar Brussel om het Spaanse garnizoen weg te halen, maar hier werd niet op gereageerd. De inval van Don Juan in het huidige Belgische plaatsje Namen was de druppel voor Polweiler. Die inval ging namelijk tegen de Pacificatie in. Daarom verklaarde Polweiler aan Don Juan de strijd. Vechten kost geld, Kampen werd dus nog erger uitgebuit dan voorheen. Doordat zelfs de rijksten van de stad geen lening meer konden krijgen moest het stadszilver worden omgesmolten, de zogeheten noodmuntjes. Rennenberg leek de oplossing voor dit grote probleem; hij zou ervoor zorgen dat de Duitsers in Kampen werden verdreven. Eerst had hij verzoeken naar het Duitse Rijk gestuurd met de vraag of de Duitsers voor de afgang van Polweiler konden zorgen, maar dit had geen resultaat. Rennenberg besloot daarom zelf met geweld aan de gang te gaan, met Kampen als een van de eerste steden als doelwit.

De belegering begon met een verrassingsaanval. Rennenberg wilde namelijk de bevolking ontzien. Er was een plan om de bevolking te verleiden, maar de verrassingsaanval werd ontdekt. Doordat Rennenberg zijn onderbevelhebber Hegeman toch sterker was werden de Hoogduitse soldaten terug de stad in gedreven. Omdat de verrassingsaanval mislukte, werd het een beleg dat op 30 mei 1578 begon. Een dag later kwam Rennenberg met extra troepen en liet hij een schans maken. Hij ging ook naar Brunnepe, waar hij werd aangevallen door Hoogduitsers. Na veel slachtoffers trokken de Hoogduitsers zich terug.

Er ontstond een gebrek aan troepen, waardoor er een beroep op Zwolle werd gedaan. Toen Rennenberg versterking kreeg vanuit Holland groeide het totale aantal krijgslieden. Door de nieuwe troepen werd het beleg aangescherpt.

Op 17 juli besloot de stad over te gaan op onderhandelingen met Rennenberg, nadat Thomas Both de Kalverhekkendoor wist te vernietigen. Het duurde nog enkele dagen voordat de Hoogduitse troepen hiervan afwisten. De definitieve overgave gebeurde daarom drie dagen later. De Hoogduitse troepen kregen door de onderhandeling een vrije aftocht. Kampen erkende Rennenberg als stadhouder en ondertekende de Unie van Brussel.

Na het beleg van Kampen viel Kampen onder het gezag van Rennenberg en niet meer onder het gezag van de Duitse troepen van Polweiler. Die waren daar om Kampen te beschermen tegen de Staatse troepen, wat dus niet gelukt was. Na het beleg was de grootste prioriteit van het stadsbestuur om Kampen te beschermen tegen de Spanjaarden, terwijl er ook gereformeerden waren die als prioriteit hadden meer vrijheden te krijgen. De Pacificatie van Gent zorgde in eerste instantie ervoor dat dit moeilijk ging, maar uiteindelijk werd op 28 juni 1579 in Kampen de religievrede aangekondigd. Daarnaast speelden er in omliggende plaatsen soortgelijke gebeurtenissen af, zoals in Deventer, waar Rennenberg na Kampen ook de overhand kreeg en waar hij de troepen van Polweiler kon verjagen. Opstanden tegen de Staatse troepen waren er ook, zoals in Zwolle, maar die werden tegengegaan. Kampen leverde ook troepen om deze opstand in 1579 tegen te gaan.

Uit dit kwalitatieve onderzoek is dus gebleken dat Kampen rond voor 1578 onder invloed was van Spanje, maar in 1578 door Staatse troepen onder leiding van Rennenberg veroverd werd. Deze strijd duurde van 30 mei tot 20 juli 1578. Na de strijd werd onder andere Deventer veroverd en begon de ontwikkeling van de reformatie in Kampen.

## Discussie

In dit onderzoek is er gekeken naar het proces van de belegering van Kampen door Rennenberg in 1578. Dit is aan de hand van archiefstukken, wetenschappelijke artikelen en internetbronnen gedaan. Hieruit is gekomen dat de Spanjaarden eerst de leiding hadden in Kampen, maar door het beleg van Rennenberg werden de troepen van Polweiler verdreven en hadden de Staatse troepen de leiding.

Dit onderzoek kan als betrouwbaar beschouwd worden. Dit komt doordat alle bronnen die gebruikt zijn betrouwbaar zijn: er zijn voornamelijk wetenschappelijke bronnen en archiefstukken gebruikt. Ook zijn er veel verschillende bronnen gebruikt en niet steeds dezelfde bron, wat het onderzoek ook betrouwbaar maakt. Daarnaast is het een gebeurtenis die al lang geleden gebeurd is. In deze lange tijd is er veel informatie beschikbaar gesteld over dit onderwerp en is de informatie die beschikbaar is ook daadwerkelijk relevant. Dit zorgt ervoor dat de gebruikte bronnen ook werkelijk betrouwbaar zijn.

Wat het onderzoek minder betrouwbaar kan maken, is misschien juist dat de gebeurtenis zo lang geleden gebeurd is. Misschien zijn dingen van zo lang geleden niet goed genoteerd in het verleden of niet goed geïnterpreteerd in het hedendaagse leven. Dit kan zorgen voor onbetrouwbaarheid van de resultaten. Een andere onbetrouwbare factor in dit onderzoek, is dat de onderzoekers nog nooit een archiefonderzoek gedaan hadden. Doordat ze dit nog nooit eerder gedaan hadden, vonden ze het lastig om bronnen te vinden uit het archief. Dit is wel gelukt, maar misschien met meer ervaring hadden de onderzoekers meer bronnen kunnen vinden, waardoor het onderzoek betrouwbaarder geweest was. In de toekomst kan dit verholpen worden door meer om hulp te vragen aan mensen die in het archief werken om te zoeken naar bronnen die bij het onderwerp passen.

In een mogelijk vervolgonderzoek kan gekeken worden naar de verdere gebeurtenissen na de belegering van Kampen in 1578. De belegering van Kampen vond plaats in het begin van de tachtigjarige oorlog. Er zou verder gekeken kunnen worden naar wat er in de rest van de tachtigjarige oorlog gebeurde in Kampen. Er zou gekeken kunnen worden naar hoe het garnizoen van Rennenberg standhield in Kampen of er zou gekeken kunnen worden naar verdere ontwikkelingen van de gereformeerden in Kampen. Inzichten hierin zouden kunnen zorgen voor een vollediger beeld van Kampen in de tachtigjarige oorlog, want dit onderzoek geeft een beeld van een klein gedeelte van de tachtigjarige oorlog.

## Bronnenlijst:

- Baudart (1914). Nieuw Nederlandsch Biografisch Woordenboek. Deel 3, Leiden. Kolom 71-73.
- Buisman, J (2000). Duizend jaar weer, wind en water in de Lage landen. 41575-1675. Kolom 37-38.
- Elte, S. (1952). Kampen van Rooms-Katholiek tot Calvinistisch. Van ongeveer 1530 tot ongeveer 1580. Versl. en Meded, VORG, 67, 61-139.
- Encyclo. (z.d.). vendel. Geraadpleegd op 06-03-2024, van: <https://www.encyclo.nl/begrip/vendel>
- Lange, J (1860). Verzameling van stukken, die betrekking hebben tot Overijsselsch Regt en Geschiedenis: afdeeling II: verslagen en mededeelingen, Volume 1. Kolom 51-52
- Gemeentearchief Kampen (Z.D.). Hoefmeester. Inventarisnummer: 451.
- Kolman (1970). De nieuwe geschiedenis staatkundig beschouwd. Kolom 159-165.
- Kolman (1994). De Kamper magistraat tussen bevrijding en religievrede (1578-1579). Kolom 157-159.
- Meijer, W (z.d.). – *Spaanse Furie (4-8 novemner 1576)*. – Geraadpleegd op: 06-03-2024, van: [https://dutchrevolt.leiden.edu/dutch/begrippen/Pages/geschiedenis-spaanse%20furie.aspx#:~:text=Spaanse%20Furie%20\(4%2D8%20november,maar%20liefst%20vijfenveertig%20muitenrijen%20plaats.](https://dutchrevolt.leiden.edu/dutch/begrippen/Pages/geschiedenis-spaanse%20furie.aspx#:~:text=Spaanse%20Furie%20(4%2D8%20november,maar%20liefst%20vijfenveertig%20muitenrijen%20plaats.)
- Mierlo, Th.M. van (2003). *Een belegering voorbeeld: Rennenbergs beleg van Kampen (1578) in woord en beeld*. Kamper almanak, 2003, 97-118.
- Mierlo, van (z.d.) Historie, 191. Gemeentearchief Kampen. Betaelt an allerley onseker parcellen bij 'wallmeister'. Inventarisnummer: 452
- Nationaal archief (z.d.) Pacificatie van Gent (1576). Geraadpleegd op 11-04-2024 van: <https://www.nationaalarchief.nl/beleven/onderwijs/bronnenbox/pacificatie-van-gent-1576#collapse-3588>
- Revius, J. *Licht op Deventer. De geschiedenis van de stad Deventer. Boek 5*. Geraadpleegd op 27-03-2024 van: <https://books.google.nl/books?id=0hZp8l1Iq68C&printsec=frontcover&hl=nl#v=onepage&q&f=false>
- Ros, F.U. (01-05-1964). *Rennenberg en de Groningse Malcontenten*. Geraadpleegd op 06-03-2024 van: [https://repository.ubn.ru.nl/bitstream/handle/2066/107155/mmubn000001\\_077598768.pdf](https://repository.ubn.ru.nl/bitstream/handle/2066/107155/mmubn000001_077598768.pdf)
- Stadsbestuur Kampen (1778). *Twee-steden-overleg van 1 augustus* (2516, fol. 47). Stadsarchief Kampen.
- Staten-Generaal (z.d.) *Historische voorgangers - De Staten-Generaal tussen 1464 en 1815*. Geraadpleegd op 13-04-2024 van: <https://www.staten-generaal.nl/begrip/historische-voorgangers-de-staten#:~:text=De%20naam%20Staten%2DGeneraal%20stamt,%2C%20Luxemburg%20en%20Noord%2DFrankrijk.>



- Swart, E. (2006). *Krijgsvolk: militaire professionalisering en het ontstaan van het Staatse Leger, 1568-1590*. [Universiteit van Amsterdam]. Amsterdam University Press.
- Van Cappelveen, R. (2023). *Tachtigjarige Oorlog (Versie 2023)*. Absolute Figures.
- Van der Pol, F. (1990). *De Reformatie te Kampen in de Zestiende Eeuw*. Geraadpleegd op 27-03-2024 van: <https://theoluniv.ub.rug.nl/183/1/1990%20Pol.pdf>
- Visser, Y. (16 juli, 2020). *Inundatie*. Geraadpleegd op 06-03-2024, van: <https://historiek.net/inundatie-begrip-betekenis-voorbeelden/135745/>
- Wiktionary (2019). – *Garnizoen*. – Geraadpleegd op: 06-03-2024, van: <https://nl.wiktionary.org/wiki/garnizoen>
  
- **Figuur 1**  
Hogenberg, F. (1578). *Belegering van Kampen in 1578*. (prent). Stadsarchief Kampen.